

SZÉLJEGYZETEK

Harcos politikai költészetet

Lezajlottak a választások; soha még ilyen magas színvonalon nem mutatkozott meg népünk ereje és egysége, mint éppen ezekben a napokban, a szavazás számaiban csakúgy, mint az azt megelőző munkaverseny eredményeiben. A győzelmet nagy harc előzte meg, kemény és kitartó küzdelem. Az ilyesfajta harcokban mindig nagy szerep nyílik az irodalomnak általában, de különösen a költészetnek, amely frissességével, gyorsaságával, mozgékonyásával, az aktuális politikai kérdések eleven felvetésével és megoldásával, a magas művészi színvonal nagy meggyőző erejével hatékonyan támogathatja a küzdelmet. Költészetünk nem egyszer és nem eredménytelenül vette ki részét hasonló feladatokból. Sikereink jelentős része éppen onnan származik, hogy költőink felismerték feladatuk fontosságát és a magyar költészet nagy hagyományaihoz méltó módon állottak csatasorba népünk nagy harcainak előrevitelére, győzelemre segítésére. Mégis, a mostani választások alkalmával — s bizonyos fokig már ennek előtte is — azt kellett tapasztalnunk, hogy költészetünk egészében nem teljesíti feladatát, hogy költőink egyrésze távol marad ettől a küzdelemtől, vagy legjobb esetben csak messziről szemléli a harcot.

Mi az oka annak, hogy a választási küzdelmet megelőzően alig születtek olyan versek, amelyek a legközvetlenebb formában, gyorsan és hatásosan szolgálhatták volna a nagyszerű célkitűzést? Mi az oka annak, hogy nálunk a legutóbbi időkben a harcos politikai költészetnek bizonyos pangása tapasztalható, valamiféle elfordulás jelenségei mutatkoznak a közvetlen, direkt agitáció e nagyszerű formájától, amelynek pedig komoly hagyományai vannak egész irodalmunkban csakúgy, mint felszabadulás utáni költészetünkben.

Félreértés ne essék, nem arról beszélek, hogy pártos költészetünk fejlődésével lenne baj, hanem arról, hogy ennek éppen legfontosabb része, központi főiránya a közvetlen, nyílt politikai költészet maradt el némileg líránk egészétől. Világos, hogy a pártos költészet önmagában is politikus költészet, hogy a szerelmi vagy tájírásban is van, vagy lehet politikum, pártosság, de az is bizonyos, hogy az e fajta rejtett, közvetett politikusság nem helyettesítheti a nyílt, egyenes, világos, mozgósító költészetet, a harcos politikai lírát. Helyes az, ha költészetünk sokrétű és gazdag: népünk érzései is sokrétűek és gazdagok, s líránknak ezt tükröznie kell. Költészetünk azonban csak úgy lesz valóban szocialista költészet, ha sokrétűsége és gazdagsága mellett a közvetlen politikai költészet, a központi, a fő témaköre. Népünk érdeklődését elsősorban építő munkája, győzelmei, sikerei és problémái kötik le. Világos, hogy a költészetnek sem lehet ettől eltérő érdeklődési köre. Ezenkívül, ha megnézzük példaképünket, a szovjet lírát, ott is azt tapasztalhatjuk, hogy mindent megelőzően a harcos politikai költészet áll középpontban, s az élet más területéről vett, művésziileg, költőileg ábrázolt jelenségek, mintegy ebbe a nagy folyamba ömlenek belé.

Hogyan is áll tehát a helyzet? Mi az oka annak, hogy ez a kérdés líránkban nem tudatosodott teljes mértékben?

Felszabadulás utáni költészetünk egyik legnagyobb vívmánya, eredménye éppen az volt, hogy erőteljesen, bátran és határozottan mert *politikai* költészté lenni, hogy az új élet új jelenségeit költői formába merete önteni, s egyáltalán nem szégyelt a közvetlen agitáció igényével fellépni. A nagy magyar költészetnek, Vörösmarty, Petőfi, Ady, József Attila költészetének folytatójaként jelentkezett, tanult a szovjet lírától, vállalta, sőt büszkén hirdette a költészet társadalmi tudatosító, nevelő szerepének nagyságát, szépségét. Aligha véletlen, hogy az új tematika éppen ebben a formában, a nyílt és közvetlen agitáció formájában került a versbe — ez magyarázta hatását, csakúgy, mint gyors sikereit, még akkor is, ha — kétségtelenül — voltak ennek a lírának komoly művészi fogyatékoságai. Elsősorban ezek a művészi hiányosságok, fogyatékoságok hozták felszínre ennek a szakasznak legdöntőbb hibáját — a sematizmust, amelyről, amikor közelebbről megvizsgáltuk kiderült, hogy eszmei okai vannak, nem formai eredői. Az eszmeiség és művésziesség színvonalának követelménye — a sematizmus elleni harc pártunk II. kongresszusán indult meg, majd az írókongresszuson szélesedett ki nagymértékben. Ez a harc eredményezte líránk elmélyülését, tematikai kiszélesedését, bátrabb hangvételét. Eszünk ágában sincs, hogy az ilymódon elért eredmények ellen emelnénk szót! Ezek az eredmények egész líránk hatását emelték, s komoly értékes művekkel ajándékozták meg irodalmunkat. Példa erre a fiatal Simon István szép fejlődése, akinek legutóbbi versei a Csillagban — talán egy kivételével — mutatják, hogy milyen nemes, meleg, emelkedett hangon tudja élénk állítani a munkát, a tájat, az embert, s ha még Sztálin elvtárs halálára írt verseire gondolunk, megérthetjük, hogy milyen felszabadító hatása volt Simon Istvánra a sematizmus elleni küzdelem. De legjobb példája ennek Kónya Lajos egész költői pályafutása. ez a harcos, magasszínvonalú, mozgósító erejű politikai költészet, amely lényegében gerincét, főirányát képviseli Kónya egész munkásságának. S cáfolatként azok számára, akik azt állítják, hogy a direkt és indirekt módszer, a nagy időszervi politikai eseményekre visszhangzó lírai hang és az egész élet más jelenségeit tükröző líra mereven szembenáll egymással, akik ezt a kétféle költői megoldást metafizikusan, „vagy-vagy” módján fogják föl, — ime itt van Kónya gazdag, érzelmileg és eszmeileg sokrétű, színes költészete, amely azt mutatja, hogy az egész mű maradandóvá csak akkor válik, ha a költő valóban a népet legfontosabb kérdéseit ragadja meg, ha a harcos politikai költészet áll benne központi helyen, ha ez az életmű főárama.

Kónya egyike azoknak, akiknek költészete éppen ezért hatásos fegyver a sematizmus elleni harcban. Arról van szó ugyanis, hogy ez a harc, amelynek folyamán költőink nagy lelkesedéssel és figyelemreméltó szorgalommal keresték a megoldást, vagy megoldásokat — bizonyos értelemben eltorzult, ahogy erre már a tavalyi nagy irodalmi vita is rámutatott. Ennek az eltorulásnak egyik formája az, amelyik az indirekt közvetett módszert csaknem kizárólagossá akarja tenni, igyekszik elfordulni a közvetlen harcos politikai költésztől. Itt világosan kell látnunk, hogy az indirekt módszer önmagában még korántsem öncélúság — de ha ezzel az előfordulással párhuzamosan jelentkezik, felidézi az öncélúság veszélyét. Ez az, ami ellen még idejében fel kell emelni szavunkat.

A sematizmus elleni harc időszakában, amikor költészetünkben bizonyos megtorpanás volt észlelhető, a közvetett módszer jól járható útnak bizonyult, s amikor a költészet tematikájának gazdagodásáról volt szó, mindenki tudta, hogy ez természetesen együttjár a sokrétű módszerek alkalmazásával. Eppen

ezért az érzelmeknek, színeknek, hangulatoknak új és új témaköröknek beáramlása a lírába fejlődést jelentett, de amikor a harcos politikai költészetet ezzel mereven szembeállítani akarják, az már veszélyt jelent és ez a veszély nem más, mint politikai költészetünk elsorvadása.

Vannak-e ilyen jelenségek? Ugy hiszem vannak.

Aligha véletlenül az a szerkesztői gyakorlat, amely azt mutatja, hogy a nagy politikai események, évforduló ünnepek alkalmával a legnagyobb nehézségekbe ütközik egy-egy színvonalas aktuális vers közlése, egyszerűen azért, mert ilyen verset nem, vagy alig és akkor is többnyire átérzés nélkül írnak költőink. Április 4., Május 1., Augusztus 20., November 7. — vagyis az „alkalmi” költészet, az igazi nemes értelemben vett alkalmi költészet lassan, mintha eltűnnék líráinkból annak ellenére, hogy ezek az évfordulók évről-évre új és új tartalommal teltődnek meg, megannyi új alkalmat szolgáltatván költőink számára. Bajba kerülnek ünnepségeink, amelyeknek nincs meg, vagy alig van meg a kelő szavalható versanyaguk. Bizonyos, az alkalmi költészettől való húzódoásnak közös gyökerei vannak a politikai költészettől való húzódozással. De nehézségekbe ütköznek szerkesztőink, kiadóink akkor is, ha nem ilyen közvetlen alkalomról van szó, hanem az építés, a termelés napi aktualitásában is maradó élményeit akarják az újságok, folyóiratok, könyvek lapjain bemutatni. A fokozódó munkaversenyek, az új ötéves terv, a békéért való harc, új életünk egyes mozzanatai alig kerülnek a versekbe és akkor is csak valamilyen közvetett, elmosódó formában, nagy áttételekkel. A választásokat megelőző harc költői ábrázolásának fogyatékoságai, hiányai e megállapítás bizonyítékai is egyben. A Csillag legutolsó, májusi számában egyetlen magyar költő sem szerepelt, aki a választásokról írt volna verset, a költészetben ezt a témát egy kitűnő szovjet költőnek, Alekszandr Jásin-nak kell képviselnie. Ugyanígy hiányzik ez a téma az Irodalmi Újság választás előtti számából. Az Új Hang májusi számában néhány vers (Bihari Sándor, **Eörsi István**, Ancsel Éva) megkérdőjelelő patósszal és lekesedéssel visszaadni ezeknek a napoknak hangulatát. De mindez kevés. Kevés annál is inkább, mert a megjelent versek, amelyek erről a témáról szólnak, általában alatta maradnak költők színvonalának, mint például Somlyó György és Devecseri Gábor versei a Szabad Népből, Szabad Ifjúságból, Benjámin Lászlóé a Béke és Szabadságban, vagy Vészi Endréé a Népszavában.

Ez a két tény tehát — az, hogy a harcos politikai költészetnek bizonyos megtorpanása tapasztalható, hozzá az, hogy a megjelenő politikai versek a költők átlagos színvonalának alatta maradnak, hogy ezekben az agitatív nagy patósszt, erőt és lendületet követelő versekben nem tudják elérni egyéb verseik tartalmi, hangulati és művészi mélységét — arról tanúskodik, hogy ezen a területen komoly ideológiai fogyatékoságok vannak, amelyek meggátolják a fejlődést, kibontakozást.

Itt mindenekelőtt arról van szó, hogy a mélyben, kimondatlanul ugyan, de még mindig ott él az a szemérmesség elleni harcban született, gyökerében hamis, antileninista fel fogás, amely szerint a közvetlen harcos politikai vers egyenlő a szemérmességgel. Ezt ma már senki nem mondja ki nyíltan, kendőzetlenül — de a gyakorlat, vagyis inkább a gyakorlat hiánya éppen erre mutat. Az irodalmunkban jelentkező kispolgári áramlat továbbélésének egyik megjelenési formája ez — elzárkózás a közvetlen aktualitástól — a nagy, az igazi, az „örök” irodalmi alkotások jegyében.

Ebben a tartózkodásban kifejezésre jut bizonyosfajta lebecsülése az aktuális feladatokra mozgósító költészetnek, irodalomnak. Kétségtelenül igaz, hogy ilyesfajta költészetet adni ma sokkal nehezebb, mint például három vagy négy esz-

tendővel eze előtt volt. Az a bizonyos „típus-vers” nem volt kitalálás, az létezett, az a politikai költészet sematikus jelentkezése volt, s ennél ma már — ebben a formában — sokkalta többet kell adniok költőinknek, mert nagyobbak az igények, a követelmények. Ma már olvasóink magasszínvonalú művészetet követelnek a magas eszmeiség kifejezésére — ehhez pedig komoly elmélyülés, kísérletező bátorság, mélyen átértzett pátosz, igazi lendület szükséges. Az aktualitás lebecsülésének ez az ideológiai eredetű gyökere összefügg azzal a ténnyel, hogy költőink jelentős része nem vállalja ezt a nagyobb erőfeszítést követelő feladatot, megelégszik azzal, hogy a könnyebb ellenállás irányába tör.

Ismételten hangsúlyozom, hogy itt nem a líra tematikájának valamiféle korlátozott leszűkítéséről van szó — éppen ellenkezőleg — ennek kiszélesítéséről, pontosabban a helyes tematikai arányok hangsúlyozásáról, a fő-tematika tudatosításáról. Ennek a cikknek egyáltalán nem az a célja, hogy vészharangot kongasson meg — erre semmi szükség sincs —, egyszerűen csak az, hogy egy jelenségre hívja fel a figyelmet, rámutasson egy olyan tendenciára, amely, ha kifejlődne, komoly veszélyt jelentene szocialista realista költészetünkre nézve.

Közeledik Majakovszkij születésének évfordulója. A nagy szovjet költőre való emlékezés, az ő példájának idézése, újabb erőt és ihletet kell adjon költőinknek a harcos politikai költészet megerősítésére, fellendítésére, központivá tételére. Alljunk ki még bátrabban, még nyiltabban népünk ügye mellett, segítsük harcait, mutassunk utat küzdelmeiben. Rajtunk áll, hogy mennyire tudunk közvetlen segítséget adni a költészet legnemesebb eszközeivel, munkára, harcra mozgósító erejével!

ACZEL TAMÁS

Munka közben

A rádió készülő vagy most megjelent fordításokból is mutat be újabban rövid részleteket. Ezek elé az ízelők elé néhány bevezetőt kell írni. A fordító, aki hónapokon, félesztendőkön át volt fordítása mellé szegve, s szövegét mint egy lassított filmet, hat-hétszer is leforgatta, természetesen oldalakra való tudna beszélni róla, különösen ha elmélkedő, kritikus fajta ember. Mi tudul először a szájára, amikor csak néhány szót szabad mondania? Mi az, ami mint a legfontosabb, legjellemzőbb, elsőnek buggyan ki a száján? Ezt szeretném újabb fordításaim példáján megmutatni.

OBLOMOV

A múlt századi orosz irodalom teli van leleplező kórtörténetekkel. Aki a *Holt lelkek* Csicsikovjának a bróskájára felül s az orosz udvarházakba bekukkant: egy kórtani atlasz élő lapjait forgatja. Turgenyev, Dosztojevskij, Szaltikov-Scsedrin, Csehov munkái; egész sorát írják le a társadalmi eredetű kórképeknek, megmutatva, hogy gazdag emberi lelkeket hogyan torzít el a cári Oroszország egészségtelen élete.

Ezek közt az írói kórtörténetek közt a legtökéletesebb Goncsarov *Oblomovja*. Oblomov betegsége — az oblomovizmus — az akarat lassú bénulása s ezzel kapcsolatban az élettevékenységek megállíthatatlan beszűkülése. Oblomov nem értéktelen ember, nemcsak hogy nemes szíve van, értelmes is, átlát a hamis célokon, amelyekért embertársai török magukat. Kritícizmusa azonban csak árkádiai